

ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی (الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی)^۱

نویسندگان: مجید فشاری^۲، اصغر ابوالحسنی هستیانی^۳، محسن رضایی میرقائد^۴

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۲۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۳/۷

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و یکم، شماره ۸۳، تابستان ۱۳۹۸

چکیده

با توجه به هزینه‌های سنگینی که بحران‌های ارزی بر اقتصاد کشور تحمیل می‌کنند، طراحی یک نظام ارزی بر اساس شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، لازم است در دستور کار سیاست‌گذاران اقتصادی کشور قرار گیرد. در این راستا این پژوهش با هدف ارائه سیاست‌های ارزی متناسب با اهداف و آرمانهای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، انجام شده است. به منظور دستیابی به این هدف، از الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی استفاده شده است. در این الگو، کارگزاران اقتصادی شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت-مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشند که نتایج تحت سه سناریوی نظام ارزی تثبیت شده، شناور مستقل یا آزاد و شناور مدیریت شده با استفاده از پلتفرم داینار تحت نرم‌افزار متلب بررسی شده است. یافته‌های تجربی این تحقیق نشان می‌دهد اگر میزان ارجحیت مصرف کالاهای داخلی کاهش یابد، با بروز تکانه مثبت در آمد نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف‌کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می‌یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارز آن تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه در آمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالا تر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت. همچنین در صورت ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت شده مناسب تر است.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، نظام‌های ارزی، ایران، الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی.

۱. این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام بوده که تحت نظارت آقای دکتر اصغر ابوالحسنی هستیانی انجام شده است.

۲. دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) m.feshari@khu.ac.ir

۳. دانشیار اقتصاد دانشگاه پیام نور، تهران، ایران abolhasani2003@yahoo.com

۴. دانشیار اقتصاد دانشگاه جامع امام حسین (ع) p.mohsenrezaei@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

اقتصاد ایران به‌عنوان یک اقتصاد در حال توسعه و نفتی، همانند سایر کشورها نیازمند انتخاب نظام ارزی مناسب در راستای دستیابی به اهداف اقتصادی خود می‌باشد. مشخصه‌هایی نظیر تنوع اندک در تولید، تجارت، بازارهای مالی ضعیف و توسعه نیافته و سایر مشخصه‌های دیگر اقتصاد نفتی ایران، ایجاب می‌کند، انتخاب نظام ارزی کشور متناسب با مشخصه‌های مذکور باشد. امروزه در مقابل فشار کشورهای بیگانه و تحریم اقتصادی دیگر جوامع، تقویت و حمایت از بنیان‌های اقتصادی کشور تحت عنوان اقتصاد مقاومتی مطرح می‌گردد.

از آنجایی که تأمین بخش قابل توجهی از منابع بودجه سالانه کشور از طریق فروش نفت و تبدیل درآمدهای ارزی به ریالی انجام می‌شود و با توجه به حجم واردات و صادرات در کشور از یک سو و وابستگی صنایع به ارز در خرید و فروش محصول و تأثیر نرخ ارز بر حجم نقدینگی از سوی دیگر، بانک مرکزی وظیفه خطیری در مدیریت این بازار بر عهده دارد. به نظر می‌رسد وظیفه اصلی بانک مرکزی در این زمینه، تثبیت نرخ واقعی ارز با در نظر گرفتن تفاوت تورم داخلی و خارجی باشد. این مسئله سبب می‌شود نرخ ارز اسمی به‌صورت تدریجی و در طول زمان تعدیل شده و با شوک تغییرات (که به شدت آسیب‌زاست) مواجه نشود.

بدون شک وجود ثبات در بازار ارز، از منظر اقتصاد مقاومتی پدیده‌ای مثبت به حساب آمده و با کاهش ریسک سرمایه‌گذاری، زمینه رشد اقتصادی را فراهم می‌کند. البته ثبات بازار ارز به معنی تثبیت نرخ اسمی ارز نبوده و بلکه به معنای تغییرات تدریجی نرخ ارز متناسب با تفاوت تورم داخلی و خارجی است. اقتصاد ایران همواره با نوسانات مختلف در عرصه‌های اقتصادی (گسترش تحریم‌ها در بخش‌های مالی و بانکی و تحریم مبادلات اقتصادی کشور با سایر کشورهای جهان)، سیاسی (سیاست‌های دوگانه آمریکا در قبال برجام و تعامل با ایران)، نظامی (تهدیدات نظامی علیه ایران و اوضاع نابسامان منطقه) و غیره، روبرو بوده است. بدون شک این عوامل همگی در ایجاد شوک‌های اقتصادی در بازارهای گوناگون مؤثر می‌باشند.

اگرچه بر اساس تحقیقات انجام‌شده، بانک‌ها از نوسانات نرخ ارز کمتر دچار آسیب می‌شوند، اما در این چارچوب وظیفه مقام پولی حمایت از فعالیت‌های بخش‌های مولد اقتصادی در قالب تثبیت نرخ واقعی ارز و در پی آن ایجاد انضباط پولی است تا اقتصاد کشور در مسیری باثبات و پایدار قرار گیرد. حرکت در چنین مسیری، ضمن کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در اقتصاد، فضای لازم

برای برنامه‌ریزی صحیح و بر اساس شاخص‌های کلان اقتصادی را فراهم می‌کند. بر این اساس رصد نمودن وضعیت موجود بخش ارزی کشور و ارزیابی میزان همسو و سازگار بودن شاخص‌های مربوط به سیاست‌های کلی ارزی با بندهای سیاست مقاومتی می‌تواند، سیاست‌گذار را از شرایط حاکم بر اقتصاد کشور آگاه ساخته و از بروز بسیاری از آسیب‌ها و صدمات وارده به اقتصاد کشور جلوگیری نماید. از این رو، مسئله یا چالش اصلی فراروی این مطالعه بررسی و مطالعه نظام‌های ارزی اتخاذ شده متناسب با راهبردهای اقتصاد مقاومتی و ارائه پیشنهادها و سیاست‌گذاری برای کاهش بی‌ثباتی نرخ ارز و ارتقای وضعیت مبادلات ارزی در چارچوب بندهای ابلاغی اقتصاد مقاومتی است. در ادامه مقاله به صورت زیر سازمان‌دهی شده است:

در بخش دوم به ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق پرداخته شده و در قسمت سوم روش‌شناسی تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد. بخش چهارم دربرگیرنده یافته‌های تجربی در خصوص برآورد مدل بوده و قسمت پایانی به بحث، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها و سیاستی مقاله اختصاص یافته است.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

در این بخش ابتدا به مبانی نظری تحقیق پرداخته شده و در بخش دوم به مهم‌ترین مطالعات تجربی انجام‌شده در خارج و داخل کشور اشاره می‌شود.

۲-۱- سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در ابلاغیه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری به سران سه قوه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت بیان شده است:

ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخایر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام‌عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وامی‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فن‌آوری، عدالت بنیان، درون‌زا

و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد. اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد. لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید.

لذا ملاحظه می‌شود که با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ گردیده است که بندهای مرتبط با نظام‌های ارزی به صورت ذیل می‌باشد (منبع: سیاست‌های کلی اقتصادی مقاومتی ابلاغ‌شده توسط مقام معظم رهبری ۲۹ بهمن ۱۳۹۲):

۱. شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی
۲. ایجاد مرکز کنترل نظارت اعتباری (مکنا)
۳. انتظام بخشی بازار پول با ساماندهی مؤسسات غیرمجاز
۴. یکسان‌سازی نرخ ارز
۵. اصلاح نظام بانکی و پولی.

۲-۲- نظام ارزی و اقتصاد مقاومتی

هرگونه اقدام و تلاش دشمن با هدف اثرگذاری برای تضعیف اقتصاد کشور یا ایجاد فشار اقتصادی بر مردم، تهدید اقتصادی نام دارد. این تهدیدها می‌توانند با به‌کارگیری ابزارهای اقتصادی نظیر تحریم یا ابزارهای غیراقتصادی مانند عملیات روانی و غیره صورت گیرند.

تحریم‌های ارزی باعث می‌شود که فاصله و شکاف بخش اسمی از واقعی بیشتر شود؛ زیرا زمانی که مبادلات ارزی در موعد قرارداد خود مبادله نشوند، باید از طریق سازوکارهایی غیر از سوئیفت یا ارزهای دیگر مبادله شوند که احتمال بروز فساد و نیز

تأخیر در انجام مبادلات و گران‌تر شدن مبادلات وجود دارد. حال اگر نظام پولی یک کشور نیز متأثر از نظام ذخیره جزیی و وابسته به خلق اعتبار باشد، تأخیر در انجام مبادلات و کند شدن روند بخش واقعی، تقاضا برای اعتبار را کاهش می‌دهد، یا احتمال بروز پدیده اطلاعات نامتقارن در دریافت تسهیلات افزایش می‌یابد.

بررسی تحریم‌ها و تهدیدهای غرب علیه اقتصاد ایران نشان می‌دهد کانال اثرگذاری بر نظام ارزی را می‌توان در دو مورد خلاصه کرد. مورد اول کاهش دفعی درآمدهای ارزی کشور از طریق ایجاد محدودیت در صادرات نفت و مورد دوم محدودسازی دسترسی ایران به منابع موجود از طریق تحریم کانال‌های پرداخت است. به عبارت دیگر با توجه به اینکه دشمنان می‌دانستند به هراندازه هم که صادرات محصولات ایران در خارج از کشور را محدود کنند، باز هم کشورهایی هستند که این محصولات از جمله نفت را خریداری کنند، کانال دوم اثرگذاری یعنی اعمال محدودیت در جابه‌جایی و خدمات پرداخت از کانال‌های رسمی را نیز به تحریم‌ها اضافه کردند که عملاً این اقدام موجب شد منابع ایران در خارج از کشور از دسترس خارج و کمبود منابع ارزی محسوس‌تر شود؛ بنابراین یک نظام ارزی زمانی در مقابل تهدیدهای خارجی مقاوم عمل می‌کند که برای هر دو مسئله یادشده راهکار داشته باشد (کیائی، ۱۳۹۴، ص ۳۴).

بنابراین ضرورت دارد تا یک نظام پولی و ارزی مقاوم بنیان در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی برای مقابله با تهدیدات اقتصادی طراحی شود. دو بند از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با بخش‌های پولی و ارزی است:

بند ۹ از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی شامل «اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی» است. بر اساس این بند بر اساس این بند، سیاست‌های پولی و ارزی باید ابتدا پاسخگوی نیازهای اقتصاد ملی در پیوند با بخش واقعی باشند؛ سپس موجب ثبات در اقتصاد ملی شوند؛ بنابراین، بر اساس اهداف مذکور، اصلاح و تقویت نظام مالی صرفاً منحصر به نظام بانکی نمی‌شود، بلکه گسترش روش‌های تأمین مالی و بازارهای سرمایه و دارایی داخلی و چگونگی پیوند با بازارهای بین‌الملل مالی را نیز می‌تواند دربر داشته باشد.

بند ۱۹ از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر «شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی» تأکید دارد. این راهبرد از طریق شفاف‌سازی روش‌های تصمیم‌گیری در بازارهای پولی و ارزی قابل‌اعمال است. در واقع ادبیات قاعده‌گذاری در سیاست‌گذاری پولی و ارزی ظرفیت شفاف‌سازی و افزایش اعتماد به مقام پولی را دارد. جمع‌بندی آنکه

در یک نظام پولی و ارزی مقاوم بنیان، بانک صرفاً تأمین کننده منابع مالی نیست و سازوکار خلق پول نیازمند طراحی قاعده سازگار با محیط اقتصادی و عوامل تأثیرگذار بر تهدیدهای اقتصادی در کشور است. بر این اساس اقتصاد ایران نیازمند پولی و ارزی مقاوم بنیان است تا بتواند در راستای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی حرکت کند.

۲-۳- پیشینه تحقیق

در زمینه ارتباط بین نظام‌های ارزی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مطالعات محدودی در داخل کشور صورت گرفته که در جدول زیر به مهم‌ترین این مطالعات پرداخته می‌شود:

جدول ۱- خلاصه پیشینه تحقیق

نویسندگان (سال) - روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
سیف و خوش‌کلام خسروشاهی (۱۳۹۲)- خودرگرسون برداری	بررسی ارتباط بین نرخ ارز با صادرات، واردات و تولید	نتایج تخمین مدل نشان داد که به‌کارگیری سیاست‌های اقتصادی به قصد متنوع‌سازی صادرات کالا و خدمات، اصلاح ساختارهای نهادی و فنی و تکنولوژیکی کشور و در نهایت نظام ارزی شناور مدیریت‌شده به‌عنوان نظام ارزی مطلوب برای اقتصاد ایران محسوب می‌شود. دلیل آن مربوط به مزایای نظام ارزی شناور و امکان مدیریت نرخ ارز در مواقع ضروری می‌باشد.
دانش جعفری و کریمی (۱۳۹۳)- تحلیلی - توصیفی	یافتن راه‌حلی بلندمدت جهت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی در برنامه ششم توسعه با استفاده از راهبردهای اقتصاد مقاومتی	نتایج بیانگر این است که استفاده از نفت در بخش‌های حمل‌ونقل، صنعت به‌ویژه پتروشیمی، مصارف خانگی، تجاری و کشاورزی و تولید برق به‌جای فروش نفت خام می‌تواند راهگشای مشکل باشد
ابوالحسنی و بهاروندی (۱۳۹۲)- اوراق دوسویه ارزی	تعیین اوراق دوسویه ارزی، رویه‌ای برای معاملات ارزی	یافته‌های مطالعه حاکی از آن است که اوراق دوسویه‌ایزاری مناسب برای پوشش ریسک‌های ارزی در اقتصاد کشور و نظام بانکی ایران محسوب می‌شود.
کازرونی و همکاران (۱۳۹۲)- مدل‌های دوره‌ای	ارزیابی احتمال بقا و ریسک نظام‌های ارزی در اقتصادهای با نظام پولی لنگرگاه ارزی و هدف‌گذاری تورمی	یافته‌های تجربی تحقیق مبین این است که نظام ارزی شناور در مقایسه با نظام ارزی تثبیت‌شده در هر دو گروه از کشورهای مورد مطالعه ریسک کمتر و احتمال بقای بیشتری دارد.

نویسندگان (سال) - روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
صلوی تبار و جلالی نائینی (۱۳۹۳) - الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی	کارایی نظام‌های مختلف ارزی بر اساس کاهش زیان بانک مرکزی	نتایج نشان می‌دهد قاعده بهینه پولی تحت نظام ارزی شناور مدیریت شده عملکرد بهتری (زیان کمتر) نسبت به قواعد بهینه پولی تحت نظام‌های ارزی دیگر دارد.
کیائی (۱۳۹) - الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی	تبیین ویژگی‌های ساختار نظام ارزی مقاوم در برابر تهدیدهای اقتصادی	نتایج نشان‌دهنده این است که ساختار اقتصاد ایران در سال‌های منتهی به تحریم وضعیت مساعدی نداشت و به نظر می‌رسد این ساختار نامناسب اقتصادی به کمک بحران ارزی آمد و اثر آن را در اقتصاد تشدید کرد. برای مثال رشد بیش از اندازه حجم نقدینگی و افزایش شدید سطح عمومی قیمت‌ها که اثر آن در نرخ ارز تخلیه نشده بود، عامل اصلی کاهش شدید ارزش پول ملی پس از شروع بحران بود.
محمود زاده و صادقی (۱۳۹۶) - الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی	انتخاب نظام ارزی بهینه برای اقتصاد ایران	نتایج بر آورد مدل بیانگر این است که تأثیر شوک‌های داخلی و خارجی بر متغیرهای اقتصاد کلان به طور معنی‌داری به کانال‌های قواعد پولی بستگی دارد، به طوری که هر یک از شوک‌ها تحت قاعده سیاستی تیلور با هدف نرخ ارز منجر به نوسانات بیشتر سرمایه‌گذاری و تولید کل در هر دو بخش قابل تجارت و غیر قابل تجارت خواهد شد.
گالا (۲۰۰۵) - همجمعی	بررسی تطبیقی سیاست‌های ارزی در کشورهای آمریکای لاتین و آسیا	نتایج مبین این است که کشورهای آمریکای لاتین دارای نظام و ساختار ارزی باثبات‌تری در مقایسه با کشورهای آسیایی می‌باشند
ژانگ و ژانگ (۲۰۱۱) - همجمعی	بررسی نظام ارزی جدید برای کشور چین طی سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۹	ساماندهی سبب ارزی با تنوعی از ارزها امکان‌پذیر بوده و این پتانسیل در مورد کشور چین وجود دارد که علیرغم به‌کارگیری تنوع ارزی با هیچ‌گونه تأثیرپذیری در مورد موقعیت دلار مواجه نشود
اوچن (۲۰۱۳) - داده‌های تابلویی	به ارزیابی معتبر بودن نظام‌های ارزی در دو گروه از کشورهای با نظام ارزی ثابت و شناور آزاد طی دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۸	نتایج تخمین مدل نشان داد که در کشورها با درجه پایین باز بودن اقتصادی، نظام ارزی ثابت بهینه است و در کشورهایی که سیاست هدف‌گذاری تورمی را تجربه کردند، نظام ارزی شناور آزاد به‌عنوان نظام ارزی بهینه است.
هسینگ (۲۰۱۳) - همجمعی	بررسی تأثیر سیاست‌های ارزی بر نرخ تورم و رشد اقتصادی در کشور نروژ طی سال‌های ۱۹۸۰-۲۰۱۰	نتایج تجربی بر آورد مدل حاکی از آن است که با اتخاذ نظام ارزی شناور و ادغام بازارهای مالی نرخ تورم کاهش و رشد اقتصادی در این کشور افزایش می‌یابد.

نویسندگان (سال) - روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
اخوسوهی و اوقبونمن (۲۰۱۴) -	بررسی عوامل مؤثر بر نظام ارزی بهینه کشور نیجریه	نتایج برآورد رابطه همجمعی بیانگر این بوده که نرخ بهره عامل مؤثر بر هر دو نظام ارزی تشبیت‌شده و شناور در این کشور محسوب می‌شود.
داویس و فوجیوار (۲۰۱۵) -	به بررسی اعتبار و شناورسازی نرخ ارز برای دو گروه کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته طی دوره زمانی ۲۰۱۰-۱۹۹۸	یافته‌های تجربی مدل مبین این بوده که برای یک اقتصاد نسبتاً بسته، هدف‌گذاری تورم منجر به رفاه اجتماعی بالاتر می‌شود، اما برای یک اقتصاد خیلی باز و دارای تجارت زیاد، هدف‌گذاری نرخ ارز مناسب‌تر است. همچنین در کشورهایی که بانک مرکزی اعتبار کمتری دارد، تمایل به نرخ ارز میخکوب بیشتر است.
پولدو و ساناسی (۲۰۱۶) -	بررسی تأثیر بی‌ثباتی نرخ ارز بر حجم تجارت کشور آفریقای جنوبی طی سال‌های ۲۰۱۲-۱۹۹۵	نتایج تخمین مدل بیانگر تأثیر گذاری منفی و معنی‌دار بی‌ثباتی نرخ ارز بر حجم تجارت این کشور می‌باشد.
دورتی و ایفوما (۲۰۱۸) -	بررسی تأثیر نظام ارزی شناور بر رشد و توسعه اقتصادی کشور ترکیه طی سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۱۴	نتایج تخمین مدل نشان داد که اتخاذ نظام ارزی شناور تأثیر مثبت و معنی‌دار بر رشد اقتصادی این کشور داشته و لازم است برای اتخاذ نظام ارزی شناور نرخ تورم و نرخ بهره کنترل شوند

با توجه به اهمیت ارجحیت مصرف کالاهای داخلی در مقاوم نمودن اقتصاد این مسئله در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز مورد توجه قرار گرفته است؛ در بند ۸ این ابلاغیه «مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید» مورد تأکید قرار گرفته است. این بند به مجموعه تولید و مصرف نظر دارد و خواهان آن است که:

- ۱) مصرف مدیریت شود تا اسراف در کار نباشد و راهنمای جلوگیری از اتلاف مصرف نیز خواسته‌های سیاست‌های کلی الگوی مصرف است.
- ۲) مصرف کالای داخلی ترویج داده شود تا آن که کشور وابستگی کمتری به واردات داشته باشد ولی لازم است
- ۳) کیفیت تولید داخلی ارتقاء بیابد تا بهبود کیفیت عامل تشویق عموم به مصرف تولیدات داخلی باشد
- ۴) رقابت‌پذیری تولید داخلی با واردات افزایش یابد تا آن که محصولات ساخت داخل در جریان رقابت بتوانند به صورت اقتصادی جایگزین محصولات وارداتی شوند.

در این راستا تحلیل اثر شوک‌های اقتصادی در شرایط مختلف ارجحیت مصرف کالاهای داخلی در این مطالعه مدنظر قرار گرفته است که از نوآوری‌های این پژوهش است. در ادامه اثر شوک فن‌آوری در نظام‌های مختلف ارزی تحلیل شده است که از نوآوری‌های دیگر این مطالعه محسوب می‌شود.

از سوی دیگر در سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی، بند ۸ تأکید بر اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی و بندهای ۱۰، ۱۵ و ۱۸ تأکید بر صادرات کالا و خدمات دارد. علاوه بر این با توجه به تعاریف اقتصاد مقاومتی، اقتصاد زمانی مقاوم است که متغیرهای کلان، از قبیل، مصرف، سرمایه‌گذاری، صادرات و قیمت‌ها در برابر شوک‌های خارجی (مانند تحریم‌ها) کمترین نوسان را داشته باشند؛ بنابراین نظام ارزی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که در برابر شوک‌های خارجی تاب‌آوری بیشتری داشته باشد و کمترین نوسان را متوجه اقتصاد کند. در همین راستا در این مطالعه سه رژیم ارزی متفاوت را در سه سناریوی جداگانه در نظر گرفته و بررسی شده تا مشخص شود چه نظام ارزی با اهداف اقتصاد مقاومتی، سازگارتر است؛ که باز هم از نوآوری‌های پژوهش حاضر است. همچنین به‌طور مشخص وجه تمایز و نوآوری این مطالعه با پژوهش صورت گرفته همانند صلوی تبار (۱۳۹۳) این است که در این مطالعه اثر شوک‌های مختلف در نظام‌های مختلف ارزی با هم مقایسه شده تا نظام ارزی مطلوب تعیین شود. علاوه بر این، در این پژوهش بر بحث ارجحیت مصرف کالاهای داخلی نیز تأکید شده است.

۳- روش‌شناسی تحقیق

در این بخش به‌منظور بررسی سیاست‌ها و نظام‌های ارزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی از الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی استفاده شده است. برای این منظور برخی از متغیرها با استفاده از اطلاعات سری‌های زمانی محاسبه شده و برای بعضی دیگر از متغیرها بر اساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق پارامترها کالیبره و شبیه‌سازی شده است.^۱ الگوی تجربی ارائه شده در این پژوهش شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت - مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشد.

مدل ارائه شده در این پژوهش شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت - مقام پولی و بخش خارجی اقتصاد می‌باشد. به‌منظور تصریح تابع رفتاری بخش خانوار و بنگاه از مطالعات آدلفسون و همکاران (۲۰۰۷) و گلین و کلیکو (۲۰۰۹) بهره برده شده است. به‌منظور مطابقت مدل با شرایط اقتصاد ایران و در نظر گرفتن نظام‌های مختلف ارزی از مطالعه

۱. جزئیات محاسبات و شبیه‌سازی متغیرها در جداول (۱) و (۲) ارائه شده است.

صورت گرفته توسط توکلیان و افضل‌ی ابرقویی (۱۳۹۵) و جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳) استفاده شده است. بررسی تأثیر ار جحیت مصرف کالاهای داخلی نیز به تبعیت از مطالعه اکبری و همکاران (۱۳۹۶) انجام شده است.

در مدل‌های DSGE برای تحلیل تجربی از دوروش تخمین و کالیبراسیون توسط نویسندگان مختلف مورد استفاده قرار گرفته است. تصمیم‌گیری درباره تخمین یا کالیبره کردن مدل، به هدف محقق و دیدگاه فکری وی و همچنین ویژگی‌های محاسباتی مدل بستگی دارد. برخی اقتصاددانان معتقدند که هدف مدل توضیح واقعیت‌های اقتصادی که از ساختار پیچیده‌ای تبعیت می‌کند نیست، بلکه تنها به دست آوردن بینشی در مورد برخی جنبه‌های خاص و همچنین انجام آزمایشات کمی است؛ بنابراین، از روش کالیبراسیون استفاده می‌کنند. روش کالیبراسیون (مقداردهی)، روشی معمول و مورد استفاده در مطالعات اقتصادی مبتنی بر الگوهای تعادل عمومی محاسبه‌پذیر^۱ و تعادل عمومی پویای تصادفی است. مقداردهی مدل عبارت است از تعیین مقادیر پارامترهای معادلات؛ به نحوی که بتوان با استفاده از مدل مقداردهی شده مقادیر متغیرهای درون‌زا را باز تولید کرد. این روش، یک راهبرد به‌منظور یافتن مقادیر عددی^۲ برای ضرایب یک دنیای اقتصادی ساختگی است که استفاده از آن در چند دهه اخیر بسیار گسترش یافته است (برزوزا و دیگران، ۲۰۱۳، کوزی، ۲۰۱۲، هورور، ۱۹۹۵). مقداردهی را این‌گونه تعریف می‌کند: «یک الگو زمانی مقداردهی شده است که ضرایب آن از سایر مطالعات تجربی یا مطالعات اقتصادسنجی (حتی غیر مرتبط) و یا به‌طور کل توسط محقق به نحوی انتخاب شوند که الگو توانایی بازسازی برخی از ویژگی‌های دنیای واقعی را داشته باشد». همچنین کنوا (۱۹۹۴) بیان می‌کند که روش مقداردهی یک روش اقتصادسنجی است که در آن، ضرایب بجای استفاده از معیارهای آماری، با معیارهای اقتصادی تخمین زده می‌شوند. در این رساله، از مجموعه معادلات لگاریتمی خطی شده در فرآیند مقداردهی و شبیه‌سازی استفاده خواهد شد.

در یک تعریف کلی، مقداردهی شامل مجموعه‌ای از مراحل، به‌منظور یافتن جواب‌های کمی برای سؤال‌های به‌خصوصی در اقتصاد است کنوا (۲۰۰۷). بیان می‌کند که روش مقداردهی به دلایل گوناگونی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. از جمله:^۳

- در کشورهای تازه استقلال یافته که به مقدار کافی داده در دسترس محقق نیست.
- داده‌ها از تواتر زمانی کافی برای تخمین‌های معقول برخوردار نباشد.

1. Computational General Equilibrium (CGE)

2. Numerical Value

۳. برای مطالعه بیشتر در زمینه روش مقداردهی رجوع شود به: گونگ و سملر (۲۰۰۵).

- امکان تورش تصریح در الگو وجود داشته باشد.

نکته دیگر این که این روش یک روش معمول در حل سیستم معادلات تعادل عمومی پویای تصادفی است. برای مثال در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: امین پور مقدم و همکاران (۱۳۹۷)؛ صلوی تبار و جلالی نائینی (۱۳۹۳)؛ جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳). در این پژوهش، از مجموعه معادلات لگاریتمی خطی شده در فرآیند مقداردهی و شبیه‌سازی استفاده خواهد شد. پارامترهای سیستم معادلات را در مجموع می‌توان به موارد زیر دسته‌بندی کرد: دسته اول نسبت‌هایی هستند که در اثر لگاریتم خطی شدن ظاهر شده‌اند، مثل مخارج مصرف به تولید داخلی، نسبت سرمایه‌گذاری به تولید داخلی و سایر موارد. این نسبت‌ها به صورت تقسیم مقدار باثبات دو متغیر در روابط تعادلی ظاهر شده‌اند؛ که با استفاده از میانگین نسبت سری زمانی داده‌های واقعی متغیرهای مربوطه بر اساس داده‌های اقتصاد ایران در طول دوره زمانی مورد بررسی محاسبه شده‌اند (جدول ۱). دسته دوم پارامترهایی هستند که بر اساس مطالعات پیشین و محاسبات محقق کالیبره شده‌اند (جدول ۲). مقداردهی (کالیبراسیون) یک فرآیند گام به گام به منظور تعیین مقادیر عددی برای پارامترهای الگو می‌باشد^۱. مراحل انجام روش کالیبراسیون به شرح زیر است:

- طراحی الگوی تعادل عمومی مناسب بر اساس مبانی نظری اقتصاد
 - استفاده از شکل تابعی الگوی اولیه و حل آن جهت تعیین مقادیر متغیرهای درون‌زا
 - برحسب متغیرهای برون‌زا و پارامترها.
 - انتخاب هر پارامتر و سپس حل الگو و به دست آوردن متغیرهای درون‌زا بر اساس مقادیر مختلف که به آن پارامتر اختصاص می‌یابد.
 - ارزیابی الگو بر اساس مقادیر مختلف پارامترها با داده‌های دنیای واقعی
 - تعیین مقدار مناسب پارامتر بر اساس ارزیابی متغیرهای درون‌زای الگو با مقادیر واقعی آن‌ها
- جدول ۱- نسبت‌های مقداردهی شده الگو بر اساس اطلاعات سری‌های زمانی بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

نسبت	عنوان متغیر	مقدار	دوره زمانی مورد بررسی ^۱
$\frac{\bar{c}}{y_H}$	نسبت میانگین هزینه‌های مصرفی خصوصی ^۳ به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۴۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶

1. Canova, "Methods for applied macroeconomic research"

۲. دلیل محدود شدن دوره زمانی به سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۶ این است که هدف این پژوهش ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی برای دوره بعد از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری است.

۳. هزینه‌های مصرفی خصوصی شامل هزینه‌های مصرفی خانوارهای کشور (به تفکیک شهری و روستایی) و هزینه‌های مصرفی مؤسسات غیر انتفاعی خصوصی در خدمت خانوارها است.

نسبت	عنوان متغیر	مقدار	دوره زمانی مورد بررسی
$\frac{\bar{i}}{y_H}$	نسبت میانگین تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ^۱ به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۱۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{g}}{y_H}$	نسبت میانگین مخارج دولت ^۲ به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۴۱	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{x}}{y_H}$	نسبت میانگین صادرات غیر نفتی ^۳ به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۰۹	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{m}}{y_H}$	نسبت میانگین واردات به تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰	۰/۲۴	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{m}}{g}$	نسبت میانگین حجم پول ^۴ به مخارج دولت	۰/۹۷	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{fr}}{m}$	نسبت میانگین ذخایر خارجی ^۵ به پایه پولی	۰/۵۳	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{oilr}{fr}$	نسبت میانگین درآمدهای نفتی به ذخایر خارجی بانک مرکزی	۰/۰۳۱	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{xno}}{\bar{r}}$	نسبت میانگین صادرات غیر نفتی به کل صادرات	۰/۱۶	۱۳۹۲-۱۳۹۶
$\frac{\bar{xno}}{fr}$	نسبت میانگین صادرات غیر نفتی به ذخایر خارجی بانک مرکزی	۰/۳	۱۳۹۲-۱۳۹۶

جدول ۲- ضرایب مقداردهی شده الگو بر مبنای مطالعات تجربی

عنوان	مقدار	منبع
عکس کشش جانمایی بین دوره‌ای مصرف	۰/۹۳	پروین و همکاران (۱۳۹۳)
ضریب کار در تابع مطلوبیت	۰/۴۲۸۵	صیادی و همکاران (۱۳۹۵)
عکس کشش تقاضای پول	۲/۲۴	کمیحانی و توکلیان (۱۳۹۱)
نرخ ترجیح زمانی مصرف کننده	۰/۹۶۴	کمیحانی و توکلیان (۱۳۹۱)

- تشکیل سرمایه ثابت ناخالص عبارت است از هزینه خریداری (یا ارزش تولید به حساب خود) کالاهای سرمایه‌ای توسط بخش خصوصی، تولید کنندگان خدمات دولتی و تولید کنندگان خدمات خصوصی غیر انتفاعی در خدمت خانوارها منهای خالص فروش کالاهای سرمایه‌ای دست دوم و قرضه در طول یک دوره حسابداری مانند یک سال.
- مخارج دولت شامل مخارج جاری و عمرانی می‌باشد.
- کل صادرات کالاهای و خدمات به جزء صادرات بخش نفت و گاز می‌باشد.
- شامل اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

۵. نسبت ذخایر ارزی بانک مرکزی به اسکناس و مسکوک در جریان و سپرده‌های بانکها و مؤسسات اعتباری نزد بانک مرکزی

عنوان	مقدار	منبع
نرخ استهلاك	۰/۰۴۲	ابراهیمی (۱۳۸۹)
سهم کالاهای وارداتی در سبد مصرفی خانوار	۰/۱۷	محاسبات محقق
ضریب خودهمبستگی صادرات نفت	۰/۶۸	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
وزن کالاهای مصرفی وارداتی نسبت به کل مصرف	۰/۴۴	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
کشش جانشینی میان کالاهای مصرفی وارداتی و داخلی	۳/۴	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
وزن کالاهای سرمایه‌ای وارداتی نسبت به کل سرمایه‌گذاری	۰/۶۸	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
کشش جانشینی میان کالاهای سرمایه‌ای وارداتی و داخلی	۱/۳	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
کشش تولیدی عوامل تولید	۰/۴۲	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
میزان شاخص‌گذاری شاخص قیمت کالاهای وارداتی مصرفی	۰/۷۵	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
درصد بنگاه‌هایی واردکننده‌ای که قادر به تعدیل قیمت خود نیستند	۰/۲۲	جعفری صمیمی و همکاران (۱۳۹۳)
ضریب اهمیت تورم در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	-۰/۹۸	کميجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
ضریب اهمیت تولید در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	-۲/۹۶	کميجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
سهم فروش مستقیم درآمدهای نفتی دولت به بانک مرکزی	۰/۴۶	کميجانی و توکلیان (۱۳۹۱)
ضریب خودهمبستگی تکانه نفتی	۰/۶۹	ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۵)
ضریب خودهمبستگی شوک فن‌آوری	۰/۵۶	محاسبات محقق
ضریب خودهمبستگی شوک نقدینگی	۰/۳۷	محاسبات محقق
ضریب اهمیت نرخ ارز در تابع عکس‌العمل سیاست پولی	۰/۰۲	توکلیان و ابرقویی (۱۳۹۵)

۴- یافته‌های تحقیق

در این بخش بر اساس معادلات لگاریتمی خطی شده الگو، شامل معادلات حاصل از بهینه‌یابی کارگزاران اقتصادی، شرایط تسویه بازار و شوک‌های مختلف، ضرایب معادلات لگاریتمی خطی شده با استفاده از نرم‌افزار متلب نسخه بتای ۲۰۱۸ تحت پلتفرم داینار و روش مقداردهی اندازه‌گیری می‌شود. در ادامه با توجه به توابع عکس‌العمل آنی رفتار متغیرهای مدل در برابر شوک نفتی تحت رژیم‌های مختلف ارزی و مقایسه آن با شواهد علمی حاکی از تأثیر این شوک‌ها بر متغیرهای موردنظر صورت می‌گیرد. در ادامه اثر شوک نفتی بر برخی متغیرهای کلان اقتصادی در شرایط ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بررسی می‌شود.

۴-۱- توابع عکس العمل آنی

جهت بررسی پویایی‌های متغیرهای الگوی موردبررسی نسبت به تکانه‌های مختلف، توابع واکنش آنی که بر اساس الگوی برآورد شده به دست می‌آیند از ابزارهای مهم تحلیل اقتصادی در مدل‌های تعادل عمومی پویای تصادفی هستند. این توابع رفتار پویای متغیرهای الگو در طول زمان، هنگام وارد شدن تکانه‌ای به اندازه یک انحراف معیار به هر متغیر را نشان می‌دهند. این روش یکی از معیارهای نیکویی برازش مدل ارائه شده است، به این صورت که میزان عکس‌العمل متغیرهای اقتصادی به شوک‌های وارد بر مدل به عملکرد واقعی آن‌ها مطابقت بیشتری داشته باشد بیانگر این است که مدل ارائه شده به نحو بهتری برازش شده است.

در سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی، بند ۸ تأکید بر اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی و بندهای ۱۰، ۱۵ و ۱۸ تأکید بر صادرات کالا و خدمات دارد. علاوه بر این با توجه به تعاریف اقتصاد مقاومتی، اقتصاد زمانی مقاوم است که متغیرهای کلان، از قبیل، مصرف، سرمایه‌گذاری، صادرات و قیمت‌ها در برابر شوک‌های خارجی (مانند تحریم‌ها) کمترین نوسان را داشته باشند؛ بنابراین نظام ارزی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که در برابر شوک‌های خارجی تاب‌آوری بیشتری داشته باشد و کمترین نوسان را متوجه اقتصاد کند.

در همین راستا در این مطالعه سه رژیم ارزی متفاوت را در سه سناریوی جداگانه در نظر گرفته و بررسی می‌شود تا کدام نظام ارزی با اهداف اقتصاد مقاومتی، سازگارتر است.

۴-۲- تکانه نفتی

با وقوع شوک نفتی، درآمدهای نفتی افزایش می‌یابد. شوک نفتی می‌تواند ناشی از تغییر در صادرات نفت، تغییر در قیمت نفت یا تغییر در نرخ ارز باشد. در واقع درآمدهای نفتی از محل صادرات نفت در قیمت‌هایی که در بازارهای جهانی نفت تعیین می‌شود، به دست می‌آید این درآمد که معمولاً به دلار برای کشور حاصل می‌شود، بر اساس نرخ ارز بانک مرکزی به ریال تبدیل می‌شود و معادل ریالی آن در الگو لحاظ شده است. تمام درآمدهای حاصل از صادرات نفت در بسیاری از کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت به دولت اختصاص می‌یابد که ایران نیز از جمله این کشورها است.

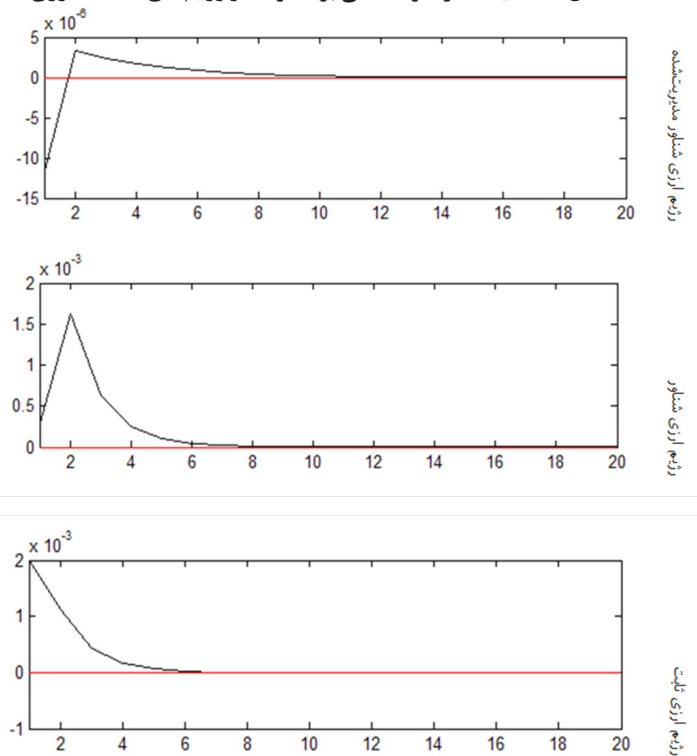
۴-۲-۱- اثر تکانه نفتی بر مصرف

وقوع تکانه نفتی در ابتدا موجب افزایش درآمدهای نفتی و مثبت شدن تراز پرداخت‌ها و افزایش خالص دارایی‌های بانک مرکزی و ذخایر ارزی می‌شود. عرضه ارز موجب کاهش نرخ ارز اسمی شده و به تدریج با تبدیل ارز به ریال ذخایر ارزی کاهش یافته و

نرخ ارز و حجم پول روند افزایشی پیدا می‌کند. با افزایش درآمدهای نفتی ابتدا واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای تولید افزایش می‌یابد در دوره بعد کالاهای مصرفی وارداتی افزایش یافته که منجر به کاهش تقاضای داخلی می‌شود؛ بنابراین با بروز تکانه نفتی در ابتدا مصرف افزایش یافته و در ادامه با کاهش اثر درآمد نفتی، مصرف کاهش می‌یابد. مقایسه تأثیر شوک نفتی تحت رژیم‌های مختلف ارزی در شکل ۱ نشان می‌دهد که نوسانات مصرف در رژیم ارزی شناور مدیریت شده نسبت به سایر رژیم‌ها کمتر است که با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی سازگاری بیشتری دارد.

شکل ۱- مقایسه اثر شوک نفتی بر مصرف در رژیم‌های مختلف ارزی

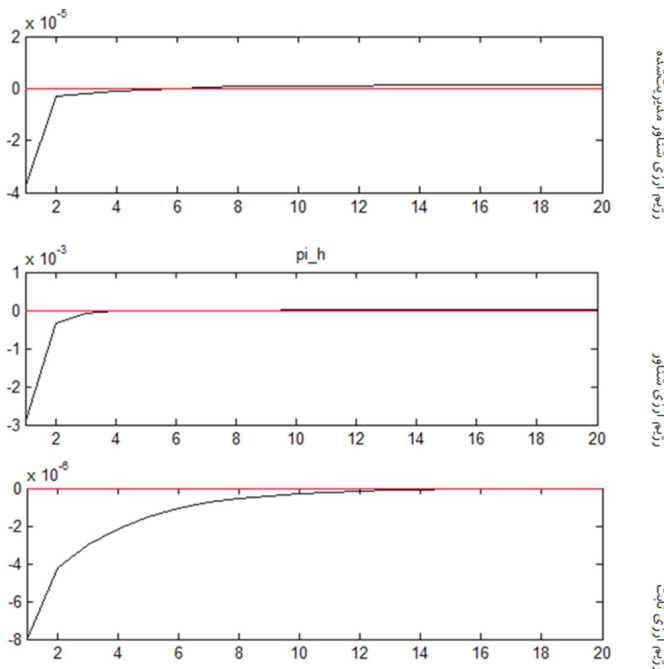
۴-۲-۲- اثر تکانه نفتی بر تورم

درآمدهای حاصل از صادرات نفت در ایران همانند بسیاری از کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت به دولت اختصاص می‌یابد دولت علاوه بر ذخیره منابع ارزی حاصل شده، از بخشی از درآمدهای نفتی به عنوان یکی از منابع تأمین بودجه استفاده می‌نماید. بدین ترتیب با وقوع شوک نفتی، مخارج دولت افزایش می‌یابد. مقداری که دولت از نفت هزینه می‌کند و معادل ریالی آن را از بانک مرکزی می‌گیرد، وارد دارایی‌های خارجی می‌شود. در این صورت خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و در نهایت پایه پولی

افزایش می‌یابد؛ بنابراین افزایش مخارج دولت باعث افزایش تقاضای اقتصاد و افزایش قیمت‌ها می‌شود. از سوی دیگر صادرات نیز به دلیل افزایش صادرات نفتی افزایش می‌یابد و لذا تراز حساب جاری در ابتدا مثبت می‌شود. دولت سعی در کنترل تورم با افزایش واردات دارد، لذا ابتدا تورم کاهش می‌یابد، لیکن به تدریج شوک نفتی و هزینه نمودن درآمدهای نفتی توسط دولت باعث افزایش ذخایر بانک مرکزی، افزایش پایه پولی و تشدید تورم در اقتصاد می‌شود. در نمودارهای شماره ۲ واکنش متغیر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی نمایش داده شده است. همان‌گونه که با توجه به شکل ۲ ملاحظه می‌شود نوسانات تورم در اثر وقوع شوک نفتی در رژیم ارزی ثابت کمتر است به این دلیل که در رژیم ارزی ثابت در صورت وجود ذخایر ارزی، کنترل تورم بیشتر بوده و در نتیجه در اثر وقوع شوک نفتی زودتر به ثبات می‌رسد. البته قابل ذکر است که معمولاً در شرایط تحریم یکی از چالش‌های بزرگ بانک مرکزی محدودیت ذخایر ارزی است زیرا یکی از تحریم‌های وضع شده علیه کشور تحریم‌های بانکی است که سبب می‌شود نقل و انتقالات پول به کشور دچار مشکل شده و بنابراین ذخایر ارزی کشور دچار محدودیت شود؛ بنابراین در مجموع پایبندی به رژیم نرخ ارز ثابت بسیار دشوار خواهد بود.

شکل ۲- مقایسه اثر شوک نفتی بر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی

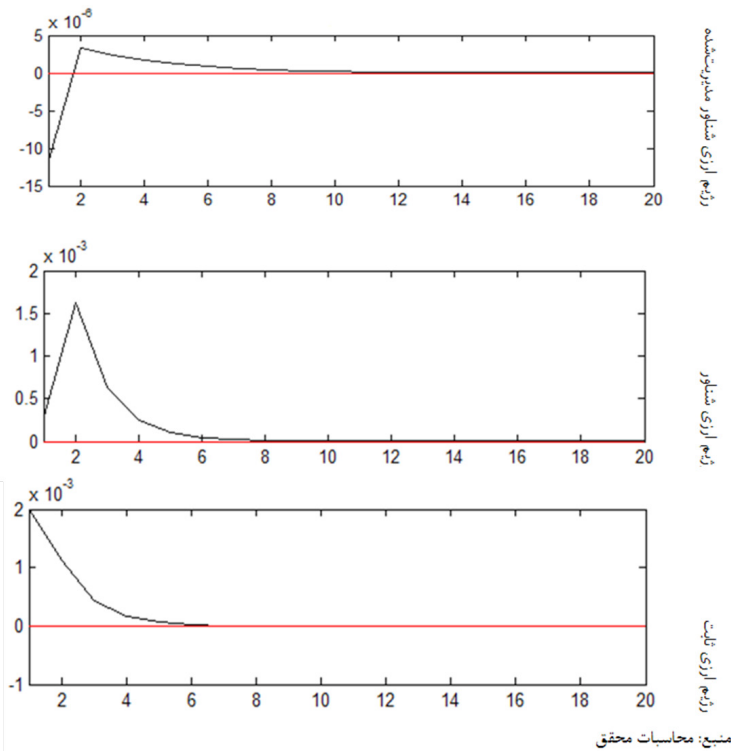
۴-۲-۳- اثر تکانه نفتی بر نرخ ارز

در کشورهای واردکننده نفت، افزایش در قیمت‌های نفت به تضعیف تراز تجاری و در نتیجه کاهش ارزش پول ملی آن‌ها منجر می‌شود (فراثشر و همکاران، ۲۰۱۴). برعکس، در کشورهای صادرکننده نفت، شوک نفتی مثبت ممکن است با افزایش قیمت کالاهای غیرقابل مبادله، به پدیده بیماری هلندی منجر شود و ارزش پول ملی آن‌ها را افزایش دهد و نرخ ارز اسمی کاهش می‌یابد. حال چنانچه رژیم ارزی شناور باشد، میزان تغییر نرخ ارز اسمی در بازار ارز مشخص می‌شود. همچنین نرخ ارز حقیقی نیز به دلیل افزایش تورم و کاهش نرخ ارز اسمی کاهش می‌یابد. در نهایت آنکه اقتصاد از وضعیت تعادلی پایدار خود با وقوع شوک نفتی دور شده است، در این شرایط در الگو فرض شده است که بانک مرکزی می‌تواند با استفاده از قاعده سیاستی مرتبط با نرخ بهره در رژیم ارزی شناور سعی در بازگرداندن اقتصاد به شرایط پایدار تعادلی نماید. برای مثال بانک مرکزی می‌تواند با افزایش نرخ سیاستی در اقتصاد سعی در جمع‌آوری حجم نقدینگی و کنترل تورم داشته باشد. بدین ترتیب با استفاده از قاعده سیاستی خود سعی در بازگرداندن اقتصاد به حالت تعادلی پایدار دارد.

حال اگر رژیم نرخ ارز ثابت حاکم باشد، شوک نفتی مطابق انتظار باعث افزایش مخارج دولت شده است و افزایش مخارج دولت به نوبه خود باعث افزایش تقاضای اقتصاد و افزایش قیمت‌ها می‌شود. افزایش قیمت‌های داخلی نیز نرخ ارز حقیقی را کاهش می‌دهد. شوک نفتی همچنین باعث افزایش ذخایر ارزی می‌شود و نرخ ارز کاهش می‌یابد. کاهش نرخ ارز باعث کاهش ارزش ریالی ذخایر ارزی می‌شود، در رژیم نرخ ارز ثابت برای بازگرداندن ارزش نرخ ارز به مقدار تعیین شده، بانک مرکزی از ابزار تغییر ذخایر ارزی استفاده می‌نماید؛ بنابراین با جمع‌آوری ذخایر ارزی از جامعه، سعی در افزایش نرخ ارز و بازگشتن آن به مقدار تعادلی پایدار را دارد. افزایش نرخ ارز سبب افزایش ارزش ریالی ذخایر ارزی می‌شود. در این روش مقامات پولی با حفظ ارزش نرخ ارز به میزان تعیین شده، سعی در کنترل تورم دارند. همچنین کنترل تورم بعضی از اقلام سبد مصرف‌کننده می‌تواند از طریق افزایش واردات انجام شود که منجر به کسری حساب جاری می‌گردد. در شکل ۳ واکنش نرخ ارز در رژیم‌های مختلف ارزی در مقابل شوک نفتی ارائه شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود نرخ ارز در رژیم نرخ ارز شناور مدیریت شده، کمترین نوسان را دارد.

شکل ۳- مقایسه اثر شوک نفتی بر نرخ ارز در رژیم‌های مختلف ارزی

۳-۴- بروز تکانه نفتی در حالت وجود ارجحیت مصرف کالاهای داخلی

با افزایش درآمد نفتی، میزان ارز وارد شده به کشور افزایش یافته که این منجر به کاهش نرخ ارز خواهد شد. کاهش نرخ ارز موجب ارزان تر شدن واردات و به دنبال آن افزایش واردات می شود. اگر میزان ارجحیت مصرف کالاهای داخلی کاهش یابد، با بروز تکانه مثبت درآمد نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارزان تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه درآمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالاتر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت.

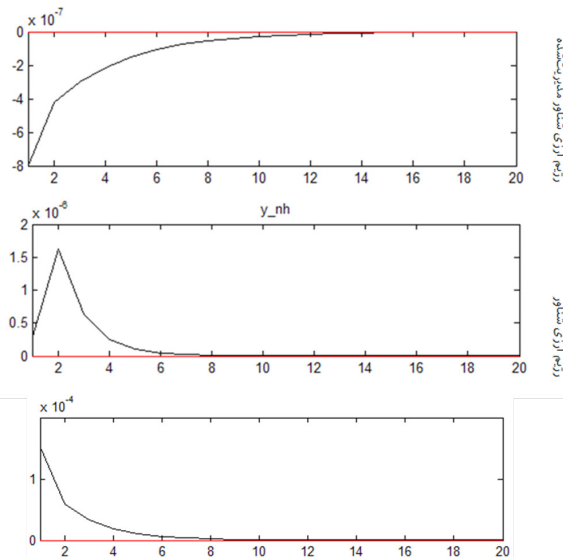
از سوی دیگر، با توجه به اینکه در اقتصاد ایران همبستگی بالایی میان مخارج دولت و درآمدهای نفتی وجود دارد، با لحاظ این همبستگی، با افزایش درآمدهای

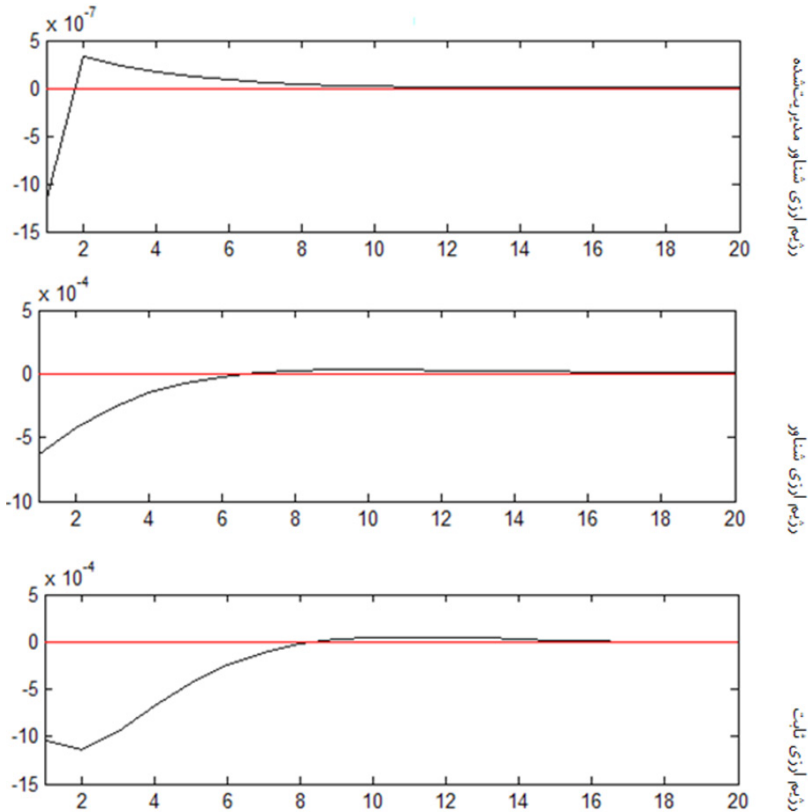
نفتی، مخارج دولت افزایش یافته و این امر به دنبال افزایش نقدینگی، افزایش قیمت کالاهای داخلی را به همراه دارد. نهایتاً با وجود کاهش قیمت کالاهای وارداتی، به دلیل افزایش قیمت کالاهای داخلی، تورم افزایش می‌یابد. در صورتی که ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی وجود داشته باشد، به دلیل تمایل بیشتر به مصرف کالاهای داخلی و تمایل کمتر به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز با کاهش بیشتری مواجه می‌شود و این امر موجب کاهش بیشتر قیمت کالاهای وارداتی خواهد شد. کاهش بیشتر قیمت کالاهای وارداتی نیز به نوبه خود از شدت افزایش قیمت کالاهای نهایی یا شدت افزایش تورم خواهد کاست. نهایتاً در صورت وجود ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی، تورم به میزان کمتری افزایش می‌یابد.

در شکل ۴ وجود ارجحیت بالاتر در مصرف کالاهای داخلی (که یکی از رهنمون‌های اقتصاد مقاومتی است) را در سه رژیم مختلف ارزی بررسی می‌کنیم. نتایج نشان می‌دهد که در صورت ارجحیت بالاتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت شده مناسب‌تر است.

شکل ۴. مقایسه اثر شوک نفتی بر مصرف در رژیم‌های مختلف ارزی در شرایط ارجحیت بیشتر مصرف کالاهای داخلی

شکل ۵. مقایسه اثر شوک نفتی بر تورم در رژیم‌های مختلف ارزی در شرایط ارجحیت بیشتر مصرف کالاهای داخلی

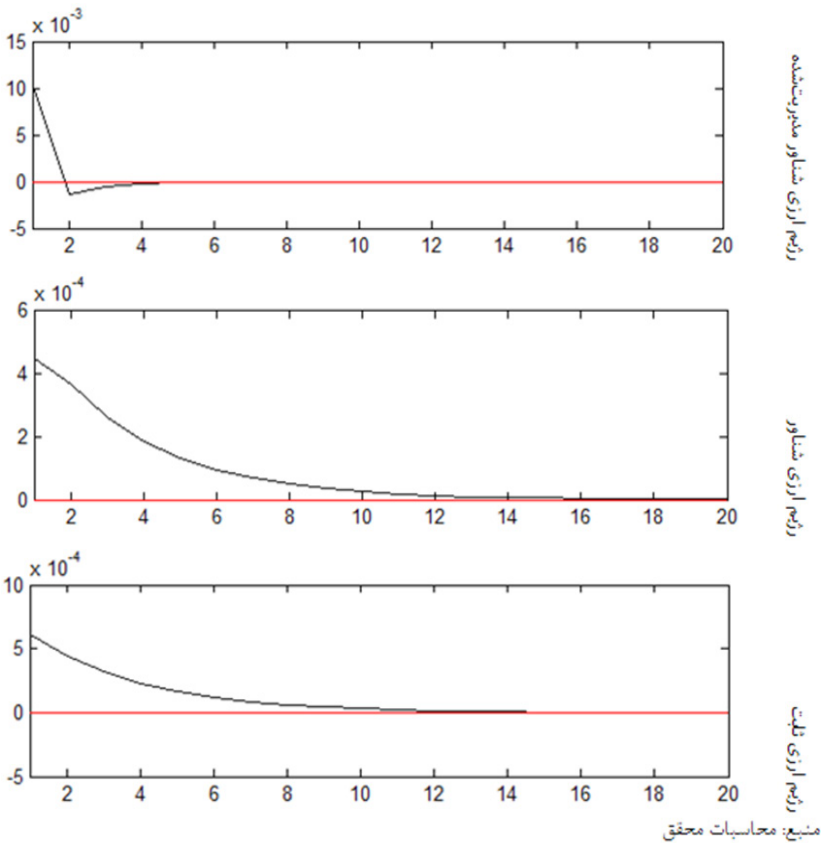
۴-۴- شوک فن آوری

فن آوری اطلاعات به عنوان یکی از زیرساخت‌های حیاتی کشور در صورت آسیب پذیری می‌تواند تبعات زیادی بر کسب و کار و مهم‌تر از آن بر روی اقتصاد جامعه داشته باشد. لذا تقویت ضریب مقاومت در فن آوری اطلاعات موجب ارتقای اقتصاد مقاومتی خواهد شد. در راستای این رویکرد راهبردهایی نظیر تولید ملی، عدم وابستگی به یک محصول یا کمپانی خاص و ارتقای امنیت را می‌توان برشمرد. به عبارت دیگر، دانش و فن آوری به عنوان یکی از نیروهای بسیار مؤثر در تحولات اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌آید و یک کالای عمومی محسوب می‌شود؛ زیرا می‌توان آن را بدون کاهش و استهلاک، با دیگران به اشتراک گذاشت. در عین حال، می‌توان از آن بارها استفاده کرد. در حقیقت دانش، به عنوان یک منبع دائمی می‌تواند همواره در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار گیرد و با مشارکت مکرر در فرآیندهای گوناگون تولیدی و خدماتی،

سبب افزایش مزیت رقابتی و ایجاد ارزش افزوده شود. در نتیجه، این امر می‌تواند سبب گسترش رفاه اجتماعی و عامل کاهش فقر و بی‌عدالتی و موجب ارتقای روند اقتصاد مقاومتی گردد. توجه به این نکته ضروری است که رابطه درهم‌تنیده اقتصاد مقاومتی با اقتصاد مبتنی بر علم و دانش از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان استحکام خواهد یافت. این شرکت‌ها، هم در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و هم در مدل اقتصاد مقاومتی کارا، نقش و کاربرد دارند. این شرکت‌ها نقش محوری در ساختار اقتصاد دانش‌بنیان بازی می‌کنند و با توجه به ویژگی‌های خود و پویایی و تطبیق با شرایط محیط پیرامونی و انعطاف‌پذیری بالا، ظرفیت مناسبی برای مواجهه با شرایط تحریم را دارا هستند.

شکل ۶- مقایسه اثر شوک فن‌آوری بر تولید در رژیم‌های مختلف ارزی

اقتصاد دانش‌بنیان، به‌عنوان پایه و اساس اقتصاد مقاومتی و پیش‌نیاز تحقق آن به شمار می‌رود. رسیدن به اقتصادی مقاوم و مطلوب که مدنظر رهبر معظم انقلاب و نیز مردم ایران اسلامی می‌باشد، جز با فعالیت‌های مبتنی بر علم و دانش میسر نبوده و

نخواهد بود. شناسایی کلیه نقاط ضعف اقتصادی کشور، تلاش برای تقویت آن‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، تقویت پایه‌های اقتصاد با مقاوم نمودن فعالیت‌های اقتصادی بر پایه علم و فن‌آوری، کاربردی نمودن پژوهش‌ها و تحقیقات، از جمله اقداماتی است که بایستی توسط نهادهای مسئول در این امر انجام پذیرد. افزایش بهره‌وری تولید، تولید محصولات فناورانه و با ارزش افزوده و جلوگیری از خام فروشی، تولید ماشین‌آلات و تجهیزات فناورانه مورد نیاز صنایع کشور و بالاخره رشد تولید و افزایش تولید ناخالص ملی در سایه تکیه به علم و دانش امکان‌پذیر بوده و رشد و بالندگی نظام اسلامی و تحقق منویات رهبری را در پی خواهد داشت (بهشتی زاده و فداکار، ۱۳۹۵).

بر این اساس ملاحظه می‌شود که نگاه راهبردی و بومی به مقوله اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های متولی علم و فن‌آوری یک ضرورت جدی محسوب می‌شود. این ضرورت ناشی از دستیابی به الگوهایی است که بتواند با رویکرد راهبردی، ویژگی‌های بومی یک نظام اقتصاد مقاومتی در حوزه علم و فن‌آوری نهادینه نماید. به عبارتی مؤلفه اساسی پژوهش و فن‌آوری را می‌توان اثرگذارترین عامل در کاهش وابستگی‌ها قلمداد کرد. البته این به معنای عدم تعامل بین‌المللی نخواهد بود و باید اذعان داشت که تبادل تکنولوژیکی به هم‌افزایی خواهد انجامید. لیکن در شرایطی که دانش فنی مورد نیاز توسعه صنعت به دلایل مختلف از جمله تحریم در دسترس نباشد، حمایت ویژه از این بخش ضرورت بیشتری می‌یابد. به منظور بیان جایگاه فن‌آوری در بهبود وضعیت اقتصاد در ادامه اثر تکانه فن‌آوری را در رژیم‌های مختلف ارزی در شکل ۶ نشان داده شده است. ملاحظه می‌شود که سوای از نوع رژیم ارزی، در اثر تکانه فن‌آوری منحنی عرضه کل به سمت راست جابجا شده، تولید افزایش و سطح قیمت‌ها کاهش می‌یابد. با افزایش تولید و درآمد، بر میزان مصرف داخلی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نیز افزوده می‌شود

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

این مطالعه با هدف ارزیابی راهبردی نظام‌های ارزی در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی انجام شده است. بر این اساس، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که با توجه به شرایط حاکم بر اقتصاد ایران و الگوی اقتصاد مقاومتی، رژیم ارزی که بتواند پیش‌نیازهای رشد و توسعه اقتصادی را در اقتصاد ایران فراهم کند و ضمناً در برابر شوک‌ها و تهدیدهای خارجی نیز تاب آور باشد، رژیم شناور مدیریت شده ارز است. در این زمینه باستانی فر (۱۳۹۵) نیز در عرصه نظام ارزی سازگار با شرایط تهدیدهای

اقتصادی و پدافند غیرعامل، نظام ارزی شناور مدیریت شده قاعده‌مند را برای اقتصاد ایران پیشنهاد می‌کند. همچنین نتیجه بررسی صلوی تبار (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که قاعده بهینه پولی تحت رژیم نرخ ارز مدیریت شده عملکرد بهتری نسبت به قواعد بهینه پولی تحت رژیم‌های دیگر ارزی دارد. سیف و خسروشاهی (۱۳۹۲) نیز بعد از مطالعه ارتباط متغیرهای کلان اقتصادی با نرخ ارز در اقتصاد ایران، به دلیلی مزایای نظام ارزی شناور و امکان مدیریت نرخ ارز در مواقع لزوم، نظام ارزی مطلوب برای اقتصاد ایران را نظام ارزی شناور معرفی می‌کنند. کمیجانی و نادعلی (۱۳۸۴) هم در مطالعه خود با استفاده از مدل نظری کلان اقتصادی، از نوع ماندل - فلمینگ، نشان دادند که نظام شناور مدیریت شده ارز از نظر سازگاری نظری، قدرت توضیح‌دهندگی و شبیه‌سازی برای اقتصاد ایران مطلوب‌تر می‌باشد. علاوه بر این ویلیامسون (۱۹۹۵) برای نرخ ارز مناسب سه معیار ناموزونی، آسیب‌پذیری از بحران خارجی و ملاحظات اقتصادی - سیاسی را بیان می‌کند. ناموزونی که به معنای تغییرات نرخ ارز در بازه بلندمدت که برای اقتصاد عواقب جدی دارد؛ یعنی منظور از ناموزونی انحراف زیاد و طولانی مدت نرخ ارز از نرخ تعادلی بنیادین است.

هرچند که بررسی ترتیبات ارزی اتخاذ شده در ایران بعد از انقلاب، نشان می‌دهد که بانک مرکزی به سمت ترتیبات ارزی با انعطاف بیشتر حرکت کرده است (ورتابیان، ۱۳۹۵) اما در مقطعی که کشور با تنگناهای ناشی از تحریم‌ها مواجه بوده است بازار ارز کشور دچار بحران‌های شدید شده است. یکی از دلایل عدم موفقیت بانک مرکزی در پایبندی به نظام ارزی شناور مدیریت شده در ایران اتکای شدید به درآمدهای نفتی بوده است که این وابستگی، دشمنان انقلاب را به راحتی قادر می‌سازد تا با محدود کردن درآمدهای نفتی، بازار ارز را با بحران مواجه کنند. علاوه بر این ارجحیت کمتر به سمت مصرف کالاهای داخلی نیز در عدم پایبندی به نظام نرخ ارز شناور مدیریت شده تأثیرگذار بوده است. چنانچه مردم تمایل بیشتری به مصرف کالاهای داخلی داشته باشند، کشور در مواقع بحرانی نیاز کمتر به منابع ارزی خواهد داشت و این مدیریت بازار ارز را آسان‌تر می‌کند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۶).

۵-۲- نتیجه‌گیری

این مطالعه تأثیر نظام‌های مختلف ارزی را در برابر شوک‌های مختلف مورد آزمون قرار داده است. نتایج تحقیق نشان داده است که رژیم ارزی شناور مدیریت شده در مجموع عملکرد بهتری داشته است.

همچنین نتایج تابع عکس‌العمل آنی در خصوص بروز تکانه نفتی در حالت وجود

ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بیانگر این است که با بروز تکانه مثبت در آمدن نفتی و ورود ارز حاصل از آن به داخل به دلیل وجود تقاضای زیاد واردات و ترجیحات مصرف کننده به مصرف کالاهای وارداتی، نرخ ارز به میزان کمتری کاهش می یابد و این امر از شدت افزایش واردات خواهد کاست. از سوی دیگر به دلیل افزایش سهم واردات در محاسبه تورم و مصرف و ارزان تر شدن واردات به دنبال کاهش نرخ ارز با ورود تکانه در آمد نفتی (حتی با وجود کاهش کمتر نرخ ارز و افزایش کمتر واردات نسبت به حالت ارجحیت بالاتر مصرف کالای داخلی) میزان افزایش مصرف و کاهش تورم شدت بیشتری خواهد یافت. همچنین در صورت ارجحیت بیشتر در مصرف کالاهای داخلی و وجود رژیم نرخ ارز شناور مستقل، مصرف و تورم نوسان کمتری خواهند داشت؛ بنابراین اگر مردم مطابق سیاست های اقتصاد مقاومتی به مصرف تولیدات داخلی تمایل بیشتری نشان دهند، رژیم ارزی شناور که در آن امکان نوسان نرخ ارز بیشتر است برای اقتصاد ایران در مقایسه با نظام ارزی ثابت و شناور مدیریت شده مناسب تر است.

در خصوص دستاورد جدید مدل سازی در این مطالعه می توان بیان کرد که از آنجاکه هدف این تحقیق انتخاب رژیم ارزی مناسب در چارچوب اقتصاد مقاومتی بوده و طبق تعریف، اقتصادی مقاوم است که در برابر شوک های خارجی مقاوم باشد بنابراین باید روشی اتخاذ می شد که امکان بررسی شوک ها مختلف را تحت رژیم های مختلف ارزی فراهم می کرد. به اعتقاد فانک و پاتز (۲۰۱۳) مدل های DSGE امکان بررسی شوک های مختلف را فراهم می آورند علاوه بر این، مدل های تعادل عمومی پویای تصادفی دارای چارچوب انعطاف پذیری هستند که می توانند مکانیسم های اقتصادی مورد نیاز را در تحلیل های اقتصادی مشارکت دهند، همچنین برخلاف مدل های سنتی اقتصاد کلان از فقدان پایه های خرد اقتصادی رنج نمی برند و به لحاظ تئوریک برای لحاظ کردن پویایی اقتصادی به خوبی تصریح شده اند، به نحوی که درباره تأثیر شوک های پویای مختلف پیش بینی های متفاوتی را انجام می دهند.

۵-۳- پیشنهادها

با توجه به نتایج این پژوهش موارد زیر به عنوان پیشنهاد های سیاستی برآمده از نتایج این مطالعه به سیاست گذاران اقتصادی ارائه می شود:

- با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش مبنی بر تحلیل تکانه های نفتی در حالت وجود ارجحیت مصرف کالاهای داخلی بر انواع نظام های ارزی در اقتصاد ایران که سازگار با سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی است، پیشنهاد می شود سیاست گذاران پولی و ارزی با عنایت به افزایش مصرف تولیدات داخلی، نظام ارزی شناور مستقل را

اتخاذ کنند؛ زیرا در صورت اتخاذ این نظام ارزی، اثرگذاری شوک‌های درآمد نفتی بر نرخ تورم کمتر بوده و مصرف داخلی را افزایش خواهد داد. از سوی دیگر، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران، سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی به‌ویژه اصلاح الگوی مصرف با تأکید بر ارجحیت مصرف کالای داخلی را در سرلوحه سیاست‌های خود قرار دهند.

- با توجه به اینکه اقتصاد دانش‌بنیان، به‌عنوان پایه و اساس اقتصاد مقاومتی و پیش‌نیاز تحقق آن به‌شمار می‌رود؛ و با عنایت به مقاوم بودن اقتصاد دانش‌بنیان در برابر شوک‌های خارجی، سیاست‌گذاری در راستای اقتصاد دانش‌بنیان که در سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی به آن تأکید شده است، مورد اهتمام ویژه برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان قرار گیرد. این پیشنهاد از نتایج بخش ۴-۴ که با عنوان شوک فن‌آوری ارائه شده استخراج شده است. در این بخش اشاره شده که فن‌آوری اطلاعات به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های حیاتی کشور در صورت آسیب‌پذیری می‌تواند تبعات زیادی بر کسب‌وکار و مهم‌تر از آن بر روی اقتصاد جامعه داشته باشد. لذا تقویت ضریب مقاومت در فن‌آوری اطلاعات موجب ارتقای اقتصاد مقاومتی خواهد شد. در راستای این رویکرد راهبردهایی نظیر تولید ملی، عدم وابستگی به یک محصول یا کمپانی خاص و ارتقای امنیت را می‌توان برشمرد. به‌عبارت‌دیگر، دانش و فن‌آوری به‌عنوان یکی از نیروهای بسیار مؤثر در تحولات اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌آید و یک کالای عمومی محسوب می‌شود؛ زیرا می‌توان آن را بدون کاهش و استهلاک، با دیگران به اشتراک گذاشت. درعین‌حال، می‌توان از آن بارها استفاده کرد. در حقیقت دانش، به‌عنوان یک منبع دائمی می‌تواند همواره در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار گیرد و با مشارکت مکرر در فرآیندهای گوناگون تولیدی و خدماتی، سبب افزایش مزیت رقابتی و ایجاد ارزش‌افزوده شود. در نتیجه، این امر می‌تواند سبب گسترش رفاه اجتماعی و عامل کاهش فقر و بی‌عدالتی و موجب ارتقای روند اقتصاد مقاومتی گردد. توجه به این نکته ضروری است که رابطه درهم‌تنیده اقتصاد مقاومتی با اقتصاد مبتنی بر علم و دانش از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان استحکام خواهد یافت. این شرکت‌ها، هم در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و هم در مدل اقتصاد مقاومتی کارا، نقش و کاربرد دارند. این شرکت‌ها نقش محوری در ساختار اقتصاد دانش‌بنیان بازی می‌کنند و با توجه به ویژگی‌های خود و پویایی و تطبیق با شرایط محیط پیرامونی و انعطاف‌پذیری بالا، ظرفیت مناسبی برای مواجهه با شرایط تحریم را دارا هستند.

- باوجود آنکه با اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز از سال ۱۳۸۱، نظام ارزی

ایران به نظام ارزی تک‌نرخ‌ی شناور مدیریت‌شده تغییر یافت اما نکته حائز اهمیت این

است که علی‌رغم اجرای موفقیت‌آمیز سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ و تداوم آن تا سال ۱۳۸۹ این بازار برای برقراری نظام شناور مدیریت‌شده با تنگناهای ساختاری مواجه بوده است. اشکال عمده این بازار مربوط به تسلط ارز حاصل از صادرات نفت به سمت عرضه آن بود. به عبارت دیگر، برقراری نظام شناور مستلزم وجود و تسلط عوامل بازاری به صورت نسبتاً رقابتی در هر دو سمت عرضه و تقاضای بازار می‌باشد، اما به دلیل اینکه بخش اصلی عرضه ارز در کشور متکی به درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت بود این موضوع باعث می‌شد با نوسان در قیمت‌های جهانی نفت و نیز تصمیمات مربوط به مصرف درآمدهای نفتی در بودجه‌های سنواتی بازار ارز در معرض تغییرات قرار گیرد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. ابراهیمی، ایلناز و توکلین، حسین (۱۳۹۱). طراحی یک سامانه هشداردهی زود هنگام بحران‌های ارزی در ایران با استفاده از رویکرد مارکوف سوئیچینگ، مجموعه مقالات بیست و دومین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، پژوهشکده پولی و بانکی، صص ۱۹-۱.
۲. ابوالحسنی، اصغر و بهاروندی، احمد. (۱۳۹۲). اوراق دوسویه ارزی، رویه‌ای برای معاملات ارزی در یک اقتصاد مقاومتی نوعی. مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۰.
۳. ابوالحسنی، اصغر؛ ابراهیمی، ایلناز؛ پورکاظمی، محمدحسین و بهرامی‌نیا، ابراهیم (۱۳۹۵). اثر تکانه‌های پولی و تکانه‌های نفتی بر تولید و تورم بخش مسکن اقتصاد ایران: رویکرد تعادل عمومی پویای تصادفی نیوکینزی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۷ (۲۵): ۱۳۲-۱۱۳.
۴. آزادی، عباس و اخوان خرازیان، فرید (۱۳۹۵). نظام ارزی مطلوب برای الگوی اقتصاد مقاومتی، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و روانشناسی، دانشگاه جامع علمی کاربردی
۵. اکبری، محمد؛ شریف‌زاده، محمدجواد و رنجبرکی، علی. (۱۳۹۶). ارجحیت مصرف کالاهای داخلی و نوسانات نرخ ارز (بارویکرد تعادل عمومی پویای تصادفی). مدل‌سازی اقتصادی، سال یازدهم، شماره ۲ (۳۸): ۸۳-۵۷.
۶. باستانی‌فر، ایمان (۱۳۹۲). مقاومت در نظام پولی و ارزی و الزامات ساختاری آن در شرایط تهدید اقتصادی. فصلنامه آفاق امنیت، سال نهم، شماره سی و یکم: ۲۷-۵.

۷. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰)؛ «بانک اطلاعات سری زمانی»، اداره بررسی‌های اقتصادی.
۸. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۳»، اداره بررسی‌های اقتصادی.
۹. بهشتی زاده، نیما و فداکار، هادی. (۱۳۹۵). تبیین اقتصاد مقاومتی و اقتصاد دانش‌بنیان با رویکرد بیانات رهبر معظم انقلاب، مجموعه مقالات پنجمین همایش الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
۱۰. توکلیان، حسین و افضل‌ی ابرقویی، وجیهه (۱۳۹۵). مقایسه عملکرد اقتصاد کلان در رژیم‌های مختلف ارزی (رویکرد DSGE). پژوهشنامه اقتصاد، ۱۶ (۶۱): ۱۲۵-۸۱.
۱۱. خوانساری، رسول و قلیچ، وهاب (۱۳۹۴). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی با استفاده از روش تاپسیس فازی. دوفصلنامه تحقیقات مالی اسلامی، سال پنجم، شماره اول، صص ۹۱-۱۲۰.
۱۲. سلطانی، مرتضی. راعی عزآبادی، محمدابراهیم. (۱۳۹۶). اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با بازار سرمایه. جستارهای اقتصادی. ۲۷: ۸۹-۱۰۶.
۱۳. سمیعی اصفهانی، علیرضا و حبیبی، فاطمه (۱۳۹۴). نظریه پساتوسعه و الگوی اقتصاد مقاومتی در جمهوری اسلامی ایران؛ رویکردی مقایسه‌ای، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۶۶: ۸۳-۵۱.
۱۴. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، بهمن ۱۳۹۲.
۱۵. سیف، اله مراد و خوش کلام خسروشاهی، موسی. (۱۳۹۲). نظام ارزی مطلوب ایران در اقتصاد مقاومتی. پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۵۴، ۲۰۴-۱۸۱.
۱۶. صلوی تبار، شیرین و جلالی نائینی، احمدرضا (۱۳۹۳). ارزیابی رژیم‌های مختلف ارزی در یک اقتصاد باز کوچک. برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۲۵، ۲۴-۳.
۱۷. کازرونی، علیرضا؛ اصغری‌پور، حسین و فشاری، مجید (۱۳۹۲). ارزیابی احتمال بقا و ریسک نظام‌های ارزی در اقتصادهای با نظام پولی لنگرگاه ارزی و هدف‌گذاری تورمی (رهیافت مدل‌های دوره‌ای). فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، ۷ (۲۲): ۲۲-۲.
۱۸. کیانی، حسن (۱۳۹۴). تبیین ویژگی‌های ساختار نظام ارزی مقاوم در برابر تهدیدهای اقتصادی. آفاق امنیت، ۸ (۲۹): ۴۶-۲۹.
۱۹. محمود زاده، محمود و صادقی، سمیه. (۱۳۹۶). انتخاب نظام ارزی بهینه برای اقتصاد ایران: رویکرد DSGE، تحقیقات اقتصادی، (۱) ۵۲، ۱۶۲-۱۳۶.
۲۰. میلانی، جمیل (۱۳۹۴). اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالش‌های تحقق آن، مجله اقتصادی، (۷ و ۸): ۲۲-۵.

۲۱. ورتابیان، هادی (۱۳۹۵). تحلیل منشأ نوسانات نرخ ارز. سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال اول، شماره ۴: ۱۳۱-۱۵۴.

ب) پایان‌نامه و رساله‌ها

۲۲. ابراهیمی، ایلناز (۱۳۸۹). طراحی یک مدل تعادل عمومی پویای تصادفی برای یک اقتصاد صادر کننده نفت، رساله دکتری، دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

۲۳. صلوی تبار، شیرین (۱۳۹۳). بررسی اثرات متقابل نرخ‌های سود و ارز در یک اقتصاد باز کوچک در چارچوب مدل تعادل عمومی پویای تصادفی. رساله دکتری، دانشگاه الزهراء.

۲۴. صمصامی، (۱۳۷۸). بررسی و تدوین الگوی تعیین نرخ ارز مناسب. دانشگاه شهید بهشتی، رساله دکتری، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

۶-۲- منابع لاتین

Articles

1. Carbaugh, R. (2014), **International Economics**, South-Western College Pub, 15th Edition.
2. Cozzi, M. (2012). "Optimal unemployment insurance in GE: A robust calibration approach". *Economics Letters*, 117: 28-31.
3. Davis, J. Scott & Fujiwara, Ipeei, 2015. "Pegging the exchange rate to gain monetary policy credibility", *Globalization and Monetary Policy Institute Working Paper 224*, Federal Reserve Bank of Dallas.
4. Desai, Padma, (1998), «**Macroeconomic Fragility and Exchange Rate Vulnerability: A Cautionary Record of Transition Economies**», *Journal of Comparative Economics*, 26, 621-641.
5. Detragiache, E. (1998), "The Determinants of Banking Crises in Demirgüç-Kunt Developing and Developed Countries", *IMF Staff Papers*, Vol. 45, PP. 81-109.
6. Ekhoehi. V and Ogbonmwan. S.(2014). **Determination of the optimal exchange rate via control of the domestic interest rate in Nigeria**. *Operations Research and Decisions*, 2014, vol. 1, 23-36.
7. Frankel, J. and Rose, A. (1997), "Currency Crashes in Emerging Markets: An Empirical Treatment", «*Journal of International Economics* 41(3/4), 351-366.
8. Frankle, Jeffrey A. (1999), "No Single Currency is Right for all Countries or at all Times", *Princeton Essays in International Finance Section*, Department of Economics, Princeton NJ.
9. Gali, Jordi and Tommaso Monacelli (2005). **Optimal Monetary and Fiscal Policy in a Currency Union**, CREI-CEPR conference.
10. Gelain, P. and D. Kulikov (2009), "An Estimated Dynamic Stochastic General Equilibrium Model for Estonia", *Working Papers of Eesti Pank* No 5/2009.

11. Ghosh, A. R. and Ostry, J. D. (2009); **Choosing an Exchange Rate Regime**, Journal of Finance and Development, Vol. 46(9), 38-40.
12. Ghosh, A. R. Gulde, A-M. Ostry, J. D. and Wolf, H. C. (1995); **Does the Nominal Exchange Rate Regime Matter?** Washington, Dc: International Monetary Fund, Working Paper, 95-121.
13. -Glick, R. and Hutchison, M. (2011), **“Currency Crises, Federal Reserve Bank of San Francisco”**, Working Paper Series.
14. Guerin, J. and Revil, L (2004) **Exchange rate volatility and growth, University of Amiens.**
15. Ouchen, M. (2013). **Optimal choice of an exchange rate regime: A critical literature review.** MPRA working paper: 1-36.
16. Polodoo V. Seetanah B. and R. B. Sannassee, (2016). **Exchange Rate Volatility and Manufacturing Trade: Evidence from Africa.** The Journal of Developing Areas, 50(6), 133-148. <https://doi.org/10.1353/jda.2016.0125>.
17. Polodoo, V. and Sannassee, R. V. (2016). **Exchange rate volatility and manufacturing trade: Evidence from Africa.** The Journal of Developing Areas, Volume 50, Number 5, 2016 (Special Issue), pp. 241-256.
18. Reinhart, Carmen M. and Kenneth S. Rogoff (2004) **“The Modern History of Exchange Rate Arrangements”** Quarterly Journal of Economics CXIX-1, 1-48.
19. Sfia, D. Mohamed, 2011, **The Choice of Exchange Rate Regimes in the MENA Countries: A Probit Analysis**, International Economics and Economic Policy, Vol 8, PP. 275-305.
20. Tavlas, George, Harris Dellas, and Alan Stockma.(2008) **"The Classification and Performance of Alternative Exchange-Rate Systems.**«European Economic Review, 941-963.

